

פתיח התורה

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 75

יתרו תשס"ט

התעניית ביום הכיפורים, ולכן כולם אכלו ומשה רבינו עמד ושמש לפניכם.

"ויאמר משה לחותנו כי יבוא אלי העם לדרוש אלוקים. כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתני את חוקי האלוקים ואת תורותיו". (יח טו, טז)

ויש לדקדק מדוע התחיל הפסוק בלשון רבים, כי יהיה להם דבר, וסיים בלשון יחיד **בא אלי**? ועיין רש"י.

ובספר **"ליקוטי בשמים"** מביא בשם הגאון ר' חיים כהן **רפפורט** אב"ד לבוב, לבאר זאת ע"פ מה שכתוב בשו"ע חושן משפט שדיין שבא לדון דין ומדמהו לדין אחר שבא לידו כבר ופסקו, הרי זה בכלל הרשעים. וכתב על זה הסמ"ע, משום שיכול להיות שדין זה אינו דומה לראשון, עיי"ש.

ולפי זה, כך פירוש הפסוק שלפנינו. כי יהיה להם דבר בא אלי, דהיינו הדבר כבר בא אלי וכבר פסקתי אותו בהזדמנות אחרת, מכל מקום, לא דימיתי אותו לדין הקודם, לדבר שכבר בא אלי, אלא ושפטתי בין איש לרעהו. כלומר, דין מחדש כאילו מעולם לא היה לפני זה המשפט.

"כי יהיה להם דבר בא אלי וגו' והודעתני את חוקי האלוקים ואת תורותיו" (יח טז)

בספר **"חפץ חיים על התורה"** כתב: ועי"ז ענה לו יתרו חותנו, נבל תבל וגו'. וסיים בפסוק כי **"והזהרת אתהם את החוקים ואת התורות והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון"**.

והנה רבותינו ז"ל ב"מ דף לי ע"ב, פרשו את הפסוק הזה על מצות שבין אדם לחברו, דתני רב יוסף. **"והודעת להם"** - זה בית חיים, **"את הדרך"** - זו גמילות חסדים, **"אשר ילכו"** - זה בקור חולים, בה זו קבורה, **"ואת המעשה"** - זה הדין, **"אשר יעשון"** - זו לפני משורת הדין. ע"כ.

יוצא מזה, כי כל הפסוק הנוסף ע"י יתרו, מדבר רק בעניינים שבין אדם לחברו במדות ודרך ארץ, בויותר משלו ובהנהגת לפני משורת הדין, דבר ששייך לבעלי דברים ולא לדיין, כמבואר במהרש"א. ואם את הדבר הזה ילמד את בני ישראל, נוסף על החוקים והתורות, כלומר שירגילים גם בעניינים שבין אדם לחברו בענייני מוסר ומדות תרומיות, ושיעשו גם לפני משורת הדין, למען יתקדש ש"ש ע"י הנהגתם הטובה ודרכיהם הישרים, אז נקל יהיה לו לעמוד בראשם ולהיות מנהיגם.

"ואתה תחזה עם כל העם וגו' אנשי אמת שונאי בצע" (יח כא)

במכילתא אמרו חז"ל, **"אנשי אמת"** כגון רבי חנינא בן דוסא וחביריו. **"שונאי בצע"**, ששונאים ממון עצמם בדין וכל שכן ממון אחרים.

"את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצילם ה'" (יח ח)

מפרש הגאון ר' יוסף חיים **צ"ל מבגדד** בספרו **"עוד יוסף חי"**, שבפסוק זה רמוז שעם ישראל עבר בדרכו חמש תלאות, והם:

א. רדיפת פרעה - שרדף אחריהם וצעקו אל ה'.

ב. שהלכו שלשה ימים במדבר ולא מצאו מים, ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם, ויצעק העם אל משה לאמר מה נשתה ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים.

ג. כלה הלחם כמו שנאמר וילונו על משה וגו'. והוריד להם הקב"ה מן מן השמים.

ד. חנו ברפידים ואין מים לשתות לעם, וירב העם עם משה, ואמר לו הקב"ה והכית בצור ויצא ממנו מים ושתה העם.

ה. מלחמת עמלק, ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב.

הרי חמש תלאות כמנין אות ה'. ולכן נאמר **"את כל התלאה אשר מצאתם בדרך וכאילו שכתוב ה' תלאה ויצילם ה'."**

"ויחד יתרו וגו' ויאמר ברוך ה'" (יח טז)

כותב מורנו הגאון ר' דוד טבלי **צ"ל** בספרו **"נפש דוד"**: כאן יש סמך לתקנת חכמים שתקנו לומר **"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"** אחרי הפסוק שמע ישראל. וזהו ויחד יתרו. שיחד שם שמים בפסוק שמע ישראל, ומיד אמר ברוך ה', רמז ל"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

"ויבוא אהרן וכל זקני ישראל לאכול לחם עם חותן משה" (יח יב)

בספר **"ליקוטי חיים"** כותב ששאלו אותו למאן דאמר יתרו אחר מתן תורה בא, מתי בא? הרי מיד אחרי מתן תורה עלה משה רבינו על הר סיני ושהה שם 40 יום. וירד ב"ז בתמוז ושבר את הלוחות, וב"ח בתמוז עלה להתפלל על ישראל וזה נמשך עד אלול. ומאלול עד יום הכיפורים שוב שהה על ההר כדי לקבל את הלוחות האחרונים, וירד ביום הכיפורים וממחרת יום הכיפורים נתן יתרו עצה למשה להעמיד שופטים. אם כן, אימתי הלך משה לקראתו ומתי עשו משתה?

והנה בספר **"ליקוטי מהר"ם שיק"** מביא בשם כ"ק האדמו"ר **רבי יהושע מבעלז צ"ל**, מדוע משה לא אכל ביחד איתם בסעודה זו? והסביר, משום שבאותו יום ירד משה מן השמים אחרי שקבל את התורה - הלוחות השניים, ואותו יום - יום הכיפורים היה, כמו שפירש רש"י על הפסוק **"ויהי ממחרת"**. וא"כ, אותו יום שבא יתרו אל משה היה יום הכיפורים והיה אסור לאכול, אלא, שהאחרים עדיין לא קבלו ולא שמעו ממה את מצות

החתונה, והראיה שהחופה תתקיים אי"ה היום אחרי הצהריים בשעט"מ. אלא מאי – נשארתי בעל חוב: אין בתקנות סעיף האומר שזה מיועד גם לסילוק הלוואות...

ואתה עומד ותוהה: האמנם לא היה כסף זה שייך לו? – והלא היתה זו זכותו המוחלטת. ואם מישהו שכח להעביר לו את זכותו שלו, האם היא נתקפחה בשל כך?!

אלא עילה מצא ונאחז בה. ובעובדה זו וכבדומה לה, קבע את מקומו בין אלה שחכמינו הגדירו אותם: "שונאי בצע – ששונאים ממון עצמם בדין".

"ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי" (יט ד)

כותב התנא יהונתן בן עוזיאל שהקב"ה לקח את אבותינו בערב הפסח של מצרים על ענני כבוד והביאם לירושלים למקום בית המקדש ושם שחטו את הפסח.

בספר **"אוצר אפרים"** מביא בשם הגאון ר' נתן גשטטר שליט"א שהקשה מדוע כשציוה הקב"ה את משה בפרשת בא (לעיל טז) כתוב "ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף" ואילו כאשר משה רבינו מצווה את ישראל הוא הופך את הסדר ושם נאמר (לעיל יב כב) והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות?

אבל לפי דברי יהונתן בן עוזיאל הנ"ל, הרי הדברים פשוטים, כי מובן שבציווי צריך להקדים את המזוזות כי הם בהישג יד תחילה לפני המשקוף, ואין מעבירים על המצוות, אבל למעשה, הקדוש ברוך הוא הביא את אבותינו לירושלים, ושם שחטו את קרבן הפסח והחזירים עם ענני כבוד, ואם כן, כשבאו חזרה הלא הגיעו מלמעלה ואז פגשו תחילה את המשקוף, ואח"כ את המזוזות, ועכשיו המשקוף קודם כדי לא להעביר על המצוות.

"זכור את יום השבת לקדשו ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך" (כ ז)

הגאון רבי רחמים חי חוויטא הכהן מג'רבא בספרו **"שיירי מנחה"** רומז בפסוק זה דבר נפלא על פי מה שכתוב בזוהר הקדוש, שכל ששת הימים, ימי החול, מתברכים מיום השבת. וכתבו המפרשים ז"ל ששלושת הסעודות של שבת כל סעודה היא כנגד שני ימים שבשבו, שיצליח בהם במלאכתו. וגי' סעודות הלא רמוזים בפסוק כפי שאומרת הגמרא במסכת שבת קיז ע"ב: ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאו בשדה. אם כן רמוזים כאן ג' פעמים היום לרמז על ג' סעודות בשבת.

אומר ה"שיירי מנחה", אם תעזבני יום יומיים אעזבך. שאם יהודי מבטל סעודה אחת שנקראת "יום", אז יפסיד כנגד זה שני ימים בשבוע.

עוד מפרש ה"שיירי מנחה" זכור את יום השבת, רמז לגי' סעודות שנרמזים במילה "יום" ואם תזכור את גי' הסעודות, ע"י זה ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, שתצליח לעשות כל מלאכתך באותם ששה ימים ולא יארע לך שום הפסד ותקלה ח"ו.

בספר **"חכמת חיים"** מסופר על הגאון ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל: תקנה היתה בכולל "שומרי החומות", להקציב לכל בן תורה מלומדי הכולל המשיא את בנו או את בתו, סך של עשרה נפוליון זהב. סכום שהספיק בימים ההם לכיסוי חלק ניכר של הוצאות החתונה.

והנה הגיעה עת דודים לבנו (של הגריא"ח זוננפלד) ר' יעקב מאיר, שבא בברית האירוסין עם בתו של פרנס העיר, לאה בת ר' שמואל זאווייל שפיצר.

ואע"פ שמורנו, ראש הכולל היה, ועינו צופיה בכל מפעלי ועניני הכולל, קרה שדוקא אליו שכח הגזבר, להעביר את עשרת הנפוליונים המגיעים לו מקופת "עזר חתן וכלה", למטרת הוצאות החתונה.

עברו שבועות ונקפו חדשים, זמן החתונה מתקרב, ובבית מורנו אין פרוטה לפורטה, ושר השכחה עדיין שולט על גזבר הכולל. מורנו בשלו – גם ממונו שלו לא יתבע, אע"פ שמגיע לו בדין, ואף על פי שתמיד נוהר היה מורנו גם מקבלת הלוואה, וכפי שהוא בעצמו אמר פעם לר' משה בלוי, שכמעט שלא פנה לאיש בימי חייו לשם השגת הלוואה, אבל הכנסת חתן שאני. ובשעת דחקו פנה לכמה מקומות והשיג הלוואות להוצאות החתונה.

את זמן החתונה קבעו לאחד מימי הששי, כמנהג ירושלים בימים ההם. ב"אופרוף" (עליה לתורה) שנערך בשבת שלפני הנשואין, השתתף כמובן אף אותו גזבר – שכחו, שנתכבד בעליה לתורה, לפי הוראה מיוחדת של מורנו – וזה כנראה כדי להוציא מלבו כל שמץ של טינא או הקפדה.

ביום הששי שלאחר מכן, דהיינו ביום החתונה, בא הגזבר מבוהל למשרדי הכולל כשהוא ממלמל בעצבנות דברי כבושין לעצמו, כאדם שנתפס בחטא. הזעיק את שמש הכולל ויצוהו לאמר:

מהר ושכור לך כרכרה מיוחדת, רד לדירת רבי חיים אשר בבתי מחסה ומסור לו את עשרת הנפוליונים של "עזר הכנסת חתן", שנשכחו להעביר אליו בזמן הנכון, ואל תשכח להוסיף בשמי דברי סליחה והתנצלות, על שכבשנו ממנו את המענק שהיה דרוש לו כל כך. ומי יודע כמה יסורים וצער נגרמו לו לאותו צדיק בשל כך.

שמש הכולל מילא אחרי הוראת הגזבר, שכר כרכרה מיוחדת שהובילה אותו עד לשער בתי מחסה. מכאן מיהר ברגל לבית מורנו, והושיט לו את עשרת הנפוליונים, בהוסיפו מלל ארוך ומסורבל של דברי התנצלות, בשם הגזבר ובשם כל הממונים, אשר כולם כאחד מבקשים סליחה ומחילה על הצער שגרמו לרבי חיים בשגגה ומתוך היסח הדעת.

תדהמתו של השמש היתה שלמה בשעה שמורנו הושיט לו בחזרה את עשרת הנפוליונים, בהוסיפו בטון תקיף והחלטי: זה לא שייך לי!

בהבחינו בפניו התמהות של השליח, הוסיף והסביר – ההקצבה מיועדת אמנם לסייע בהוצאות הנשואין של מעוטי יכולת, אבל לפי התקנות, זה מיועד להוצאות החתונה ממש, ואילו אני, הלא כבר הוצאתי את הוצאות

